

Zygmunt Kruczek

Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie
Instytut Turystyki i Rekreacji

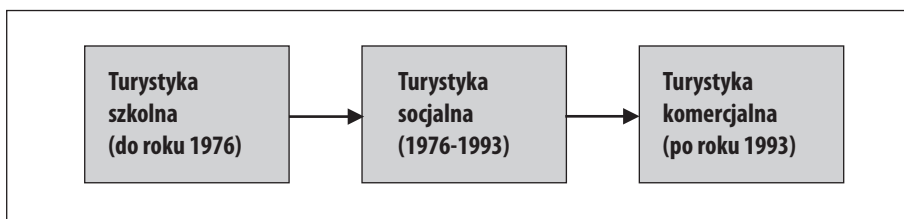
Dorobek Akademii Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie w zakresie geografii turystyki

Rozwój badań w zakresie geografii turystyki w AWF w Krakowie

Kształcenie kadr turystycznych na poziomie wyższym w Krakowie rozpoczęte przez Studium Turystyki Uniwersytetu Jagiellońskiego ma już 70-letnią historię. Nasza uczelnia nawiązuje do tradycji Uniwersytetu Jagiellońskiego bowiem wywodzi się z powstałego w 1927 r. Studium Wychowania Fizycznego UJ. Studium to istniało przy Wydziale Lekarskim UJ, a po reorganizacji zostało włączone do Akademii Medycznej. W 1950 r. Studium zostało przekształcone w samodzielną jednostkę – Wyższą Szkołę Wychowania Fizycznego (od 1972 r. AWF). Patronem AWF jest Bronisław Czech, trzykrotny olimpijczyk, wszechstronny narciarz i wielki patriota.

Działalność edukacyjną w dziedzinie turystyki, prowadzoną w Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie, można podzielić na trzy okresy (ryc. 1).

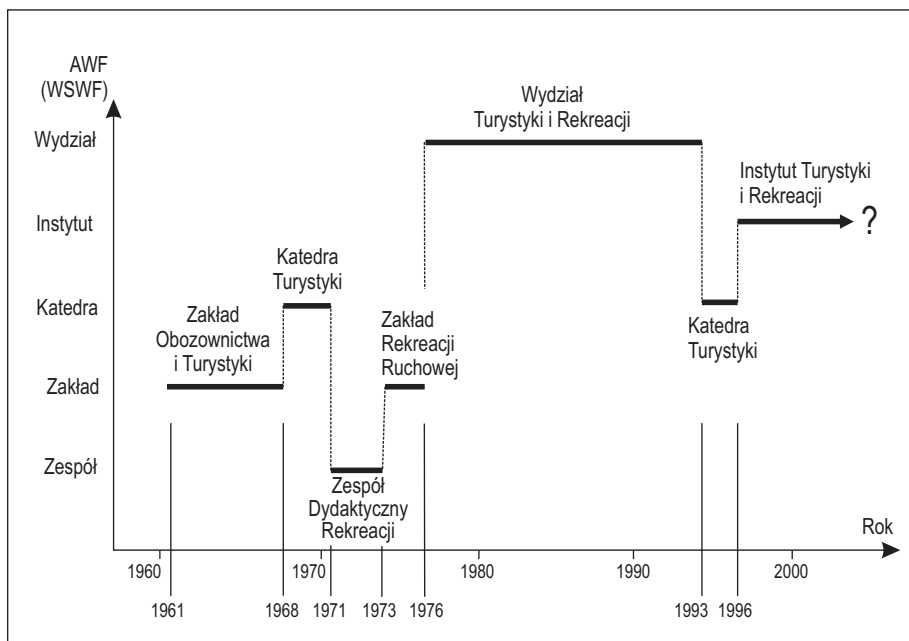
Pierwszy obejmuje lata do 1976 r., czyli od momentu powstania uczelni, do utworzenia Wydziału Turystyki i Rekreacji. W tym okresie prowadzone były zajęcia z turystyki w ramach kierunku wychowanie fizyczne, z akcentem na turystykę szkolną. Okres drugi (1976-1993) to lata funkcjonowania w strukturze uczelni

Ryc. 1. Ewolucja kształcenia w zakresie turystyki w AWF Kraków wg R. Winiarskiego (2005)

odrębnego wydziału, na którym prowadzony był kierunek studiów turystyka i rekreacja. Szczególną uwagę poświęcano turystyce socjalnej, zgodnie z dominującym wówczas w Polsce modelem tzw. gospodarki socjalistycznej. Okres trzeci, po roku 1993, to okres zmian organizacyjnych i programowych, które doprowadziły do utworzenia, w ramach Wydziału Wychowania Fizycznego, Instytutu Turystyki i Rekreacji oraz reorientacji kształcenia w kierunku turystyki skomercjalizowanej (Winiarski 2005).

Obok uznanych ośrodków badań geograficznych – Uniwersytetu Jagiellońskiego i Wyższej Szkoły Pedagogicznej na przełomie lat 60. i 70. ubiegłego wieku powstał w Krakowie zespół geografów zajmujących się wyłącznie jedną dziedziną nauk geograficznych – geografią turystyki (zwaną również geografią turystyki). Historia badań z zakresu geografii turystyki prowadzonych w Akademii Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie liczy prawie 40 lat i wiąże się

Ryc. 2. Miejsce turystyki w strukturach AWF w latach 1961-2006

Źródło: Winiarski (2005).

ściśle z prowadzeniem kształcenia kadr dla turystyki. Już w 1968 r. powołano tu Katedrę Turystyki (Jarowiecka 1986), a w 1976 r. samodzielny Wydział Turystyki i Rekreacji. Powołanie Wydziału spowodowało powstanie jednostek dydaktyczno – naukowych. W strukturach Instytutu Organizacji i Obsługi Ruchu Turystycznego w 1976 r. rozpoczął działanie Zakład Geografii Turystyki (Kruczek 1986).

Podwaliny pod kształcenie kadr dla turystyki w AWF tworzyli geografowie. Wybitną rolę w organizacji dydaktyki i badań naukowych odegrała Teofila Jarowiecka – kierownik Katedry Turystyki, a później Dyrektor Instytutu Organizacji i Obsługi Ruchu Turystycznego oraz wieloletni dziekan Wydziału Turystyki i Rekreacji. Od początku istnienia Katedry Turystyki, a potem w strukturach Instytutu i Zakładu Geografii Turystyki rozpoczęli pracę geografowie – Włodzimierz Philipp, Jerzy Zięba, Zygmunt Kruczek, Stefan Sacha. Kilka lat później dołączyły absolwentki Uniwersytetu Jagiellońskiego – Małgorzata Hornung i Janina Klimas. W latach 70. i 80. zatrudnieni zostali kolejni geografowie będący absolwentami Akademii Pedagogicznej w Krakowie: – Roman Kowalski i Waclaw Rettinger. Problematyką na pograniczu geografii turystyki i ekologii zajmowali się również geografowie zatrudnieni w Zakładzie Ekologii Człowieka kierowanym przez Stefana Żmudę – Krystyna Krauz i Adam Mroczek.

Od 2004 r. prace w AWF podjęła Joanna Pociask–Karteczka. Powierzono jej kierownictwo Zakładu Geografii Turystyki utworzonego w 2005 r. w strukturze Instytutu Turystyki i Rekreacji. Aktualnie Zakład Geografii Turystyki zatrudnia 4 osoby – 1 profesora i 3 doktorów.

Obecnie AWF prowadzi samodzielny kierunek „turystyka i rekreacja” – największy w skali AWF, studiuje na nim około 1300 studentów, podczas gdy na całej Uczelni odnotowano 3600 studentów.

Cechą charakterystyczną dla badań nad turystyką w AWF była i jest interdyscyplinarność. W okresie minionych 30 lat zrealizowano wiele zespołowych działań. Było to możliwe, gdyż Uczelnia zatrudniała specjalistów z różnych nauk (geografów, ekonomistów, prawników, historyków sztuki, absolwentów AWF). Pracownicy Instytutu prowadzili badania w problemach węzłowych i resortowych, podejmowali prace zlecone. Większość nauczycieli akademickich wykonywała również własne prace badawcze — najczęściej rozprawy doktorskie i habilitacyjne.

Do ważniejszych problemów badawczych realizowanych przez Instytut należą ujęte chronologicznie od 1976 r. poniższe tematy.

W latach 1975-1977 w ramach umowy AWF z Urzędem Wojewódzkim w Nowym Sączu prowadzono badania w trzech grupach tematycznych:

- a) geografia i struktura przyjazdowego ruchu turystycznego,
- b) analiza rynku turystycznego i struktura wydatków turystów,
- c) analiza postaw, zachowań i aspiracji turystów oraz motywów ich przyjazdów do regionu nowosądeckiego.

W badaniach tych starano się określić rozwój funkcji turystycznych w rejonach górskich i wykazać związki przestrzenno-organizacyjne miejscowości turystycznych z ośrodkami generującymi ruch turystyczny.

Wyniki badań prezentowano na I Konferencji Naukowo-Praktycznej w lutym

1977 r. w Krynicy (materiały z konferencji opublikowano w tomie *Turystyka w regionie nowosądeckim*) oraz zamieszczono w specjalnym zeszycie naukowym AWF — *Problemy rozwoju turystyki w województwie nowosądeckim*.

W 1978 r. podjęto na zlecenie Instytutu Kształtowania Środowiska temat „Związki między przyszłym zagospodarowaniem turystycznym południowej części obrzeża zbiorników wodnych Czorsztyń-Sromowce Wyżne a zabytkowymi układami osadniczymi wsi Spisza Polskiego”. Zespołem złożonym z pracowników Instytutu Turystyki kierował Zygmunt Kruczek.

W 1978 r. na zlecenie PAN podjęto prace nad koncepcją zagospodarowania ziem górskich woj. bielskiego. W pracach tych wzięli udział: Stefan Sacha, Małgorzata Hornung, Roman Kowalski, Kazimiera Orzechowska-Kowalska. Wyniki badań przygotowano w postaci specjalnego zeszytu naukowego. Temat ten był kontynuowany w latach następnych, a prace prowadzone były na całym obszarze Karpat.

Pracownicy Katedry Turystyki włączyli się też w przygotowania do IV Kongresu Krajoznawstwa poprzedzonego licznymi sejmikami. Prowadzono, głównie siłami studentów (Koła Naukowe, ćwiczenia terenowe), inwentaryzację krajoznawczą województwa miejskiego krakowskiego. W oparciu o przeprowadzone badania Teofila Jarowiecka i Zygmunt Kruczek przygotowali i przedstawili na Kongresie Krajoznawstwa w Opolu w 1990 r. główny referat Kongresu pt. *Nowoczesne formy i metody pracy krajoznawczej*”.

Geografowie zatrudnieni w AWF współpracowali w tworzeniu programów rozwoju turystyki z władzami woj. miejskiego krakowskiego i nowosądeckiego a także miasta Krakowa. W 1991 r. podjęto badania w gminie Krzeszowice (z udziałem studentów) i przygotowano studium na temat programu rozwoju tej gminy przez turystykę. W latach następnych geografowie AWF Kraków opracowali serię strategii rozwoju powiatów i województw — *Strategia rozwoju Ziemi Gorlickiej i Bocheńskiej* (Z. Kruczek wraz z zespołem), *Strategia rozwoju turystyki w gminie Zawoja* oraz w woj. krośnieńskim (S. Sacha). Podjęto również badania diagnostyczne turystów odwiedzających Kraków i Małopolskę. Badania te stawiane są za wzór władzom samorządowym w innych regionach kraju i realizowane są corocznie.

W 2005 r. Zakład Geografii Turystyki podjął współpracę z dyrekcją Tatrzańskiego Parku Narodowego w zakresie badań nad ruchem turystycznym i uwarunkowaniami rozwoju turystyki na obszarze TPN. W październiku 2007 r. została zorganizowana konferencja naukowa pt. *Stan i perspektywy rozwoju turystyki w Tatrzańskim Parku Narodowym*, z okazji Jubileuszu 80-lecia powstania Studium Wychowania Fizycznego przy Wydziale Lekarskim UJ. Organizatorami tej konferencji byli geografowie z AWF.

Prowadzone są również badania nad atrakcjami turystycznymi, ich klasyfikacją, wartościowaniem i odbiorem wśród turystów.

Działalność dydaktyczna na polu turystyki

Pracownicy Zakładu Geografii Turystyki prowadzą obecnie zajęcia z wielu przedmiotów, są to:

- Geografia Turystyczna I,
- Geografia Turystyczna II,
- Krajoznawstwo,
- Transport w turystyce,
- Gospodarowanie walorami turystycznymi,
- Ćwiczenia terenowe z geografii turystycznej i z krajoznawstwa,
- Obóz wędrowny/tramping.

Podstawowym przedmiotem, obowiązkowym dla studentów kierunku „turystyka i rekreacja” jest Geografia turystyczna I, realizowana na I roku studiów w wymiarze 120 godzin. Geografia turystyczna II to przedmiot na specjalizacji „Obsługa ruchu turystycznego”. Zawiera on wybrane problemy geografii turystyki Europy i krajów pozaeuropejskich. Pozostałe przedmioty związane są z kulturowymi i przestrzennymi problemami turystyki. Dla przedmiotów tych opracowano programy nauczania, zebrano pomoce dydaktyczne (filmy, prezentacje, bibliografię).

Dorobek wydawniczy w zakresie geografii turystyki

Geografowie zatrudnieni w krakowskiej AWF byli bardzo aktywni na polu wydawniczym. W połowie lat siedemdziesiątych tj. w okresie początkowym funkcjonowania Wydziału Turystyki i Rekreacji istniała potrzeba przygotowania podręczników do nauczania m.in. geografii turystyki, krajoznawstwa, zagospodarowania turystycznego, itp.

Prowadzone w latach osiemdziesiątych w ramach CPBP oraz w innych programach badania zaowocowały licznymi publikacjami pracowników Wydziału Turystyki i Rekreacji. W samym tylko 1989 r. opublikowano lub złożono do druku 72 pozycje, w tym 44 prace naukowe.

Do ważnych osiągnięć należy zaliczyć wydawanie czasopisma *Folia Turistica*. W 1990 r. powstał pierwszy od lat międzywojennych (po czasopiśmie *Turyzm* wydawanym na UJ przez St. Leszczyckiego) periodyk *Folia Turistica* firmowany przez PWN i AWF w Krakowie. Czasopismo to o wysokim poziomie edytorskim (recenzowane artykuły) ukazuje się do dzisiaj. Wydano łącznie 16 tomów tego periodyku. Wiele numerów czasopisma było poświęcone przewodniej tematyce, w tym o nachyleniu geograficznym. Redaktorami tomów często byli geografowie (np. Z. Kruczek, W. Rettinger, R. Kowalski). Dotychczas ukazało się 16 numerów tego czasopisma.

Wykaz ważniejszych publikacji

Prace monograficzne, materiały pokonferencyjne, zeszyty naukowe

- Funkcje turystyczne wybranych powiatów górskich. Prace z rekreacji i turystyki* pod red. T. Jarowieckiej Zesz. Nauk. WSWF w Krakowie nr 10, Kraków, 1975.
- Turystyka w woj. nowosądeckim. Materiały z konferencji poświęconej problemom praktyczno-naukowym.* Krynica 5-6.02.1977 pod red. T. Jarowieckiej, Kraków – Nowy Sącz, 1977.
- Problemy rozwoju turystyki w woj. nowosądeckim,* Zesz. Nauk. AWF, Kraków nr 18, pod red. Z. Kruczka, Kraków, 1979.
- Turystyka na terenach wiejskich woj. nowosądeckiego,* Zesz. Nauk. nr 20, AWF, Kraków, pod red. T. Jarowieckiej, 1977.
- 10 lat Wydziału Turystyki i Rekreacji Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie,* Wyd. Monograficzne nr 27, Praca zbiorowa pod red. Z. Kruczka, Kraków, 1986.
- Kruczek Z., 1993, *Kształcenie kadr dla turystyki na poziomie wyższym w Polsce na tle światowych tendencji.* Prace monograficzne AWF, Kraków, 56.
- Nauki o turystyce. Stan aktualny i perspektywy rozwoju,* 1999, Studia i monografie AWF w Krakowie, 7, pod red. R. Winiarskiego, Kraków, (m.in. artykuły o badaniach z zakresu geografii turystyki).
- Rola i zadania państwa w gospodarce turystycznej,* 1995, Zesz. Nauk., 71, Materiały seminarium w Trzemeśni, AWF, Kraków.
- Turystyka w środowisku społecznym i gospodarczym,* 1998, Zesz. Nauk., 75, AWF, Kraków, red. A. Nowakowska.
- Jakość w turystyce – jakość kształcenia kadr dla turystyki,* 1998, Materiały z konferencji w Suchej Beskidzkiej, red. Z. Kruczek, AWF, Kraków-Sucha Beskidzka.
- Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe a współczesne tendencje w gospodarce turystycznej,* 2002, Zeszyty Naukowe, 88, pod red. W. Rettingera, AWF, Kraków.

Podręczniki autorstwa pracowników Zakładu Geografii Turystyki

- Kruczek Z., *Metodyka krajoznawstwa,* Wyd. skryptowe AWF, Kraków, 1977-1997, wyd. I-III.
- Kruczek Z., Kurek A., Nowacki M., *Krajoznawstwo. Zarys teorii i metodyki.* Kraków, Proksenia, 2003-2006, wyd. I-II.
- Kruczek Z., Sacha S., *Geografia atrakcji turystycznych Polski,* Proksenia, Kraków 1999-2002, wyd. I-IV.
- Kruczek Z., *Polska. Geografia atrakcji turystycznych,* Proksenia, Kraków, 2003-2006, wyd. I-III.
- Kruczek Z., Sacha S., *Europa. Zarys geografii turystycznej,* Proksenia, Kraków 1999, wyd. IV uzupełnione i poprawione.

- Kruczek Z., *Europa. Geografia turystyczna*, Proksenia, Kraków, 2005.
- Kraje pozaeuropejskie. Zarys geografii turystycznej*, (praca zbiorowa pod red. Z. Kruczka, autorzy: m.in. Kruczek Z., S. Sacha, R. Kowalski, P. Różycki, W. Rettinger), Proksenia, Kraków 2000-2005, wyd. I-IV.

Prace doktorskie z zakresu geografii turystyki obronione w AWF Kraków

- Gibiec J., *Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne zachodniej części Beskidu Śląskiego*, 1975 (promotor T. Jarowiecka).
- Sacha S., *Model organizacyjno-programowy turystycznych form wypoczynku po pracy w zakładach produkcyjnych regionu krakowskiego*, 1975 (promotor T. Jarowiecka).
- Kruczek Z., *Ocena walorów turystycznych Karpat jako podstawa programowania imprez turystycznych w górach*, 1977, (promotor T. Jarowiecka).
- Prażanowski B., *Dostępność komunikacyjna wybranych rejonów turystycznych w Polsce*, 1979 (promotor S. Borkacki).
- Przetacznik S., *Warunki rozwoju turystyki w powiecie limanowskim*, 1979 (promotor S. Borkacki).
- Wojnarowski A., *Rozwój turystyki przyjazdowej w regionie sądeckim w latach 1960-1972 i jej wpływ na aktywizację gospodarczą regionu*, 1979 (promotor S. Borkacki).
- Wargowski A., *Zagospodarowanie turystyczne i organizacja turystyki w woj. nowosądeckim jako podstawowe przesłanki dalszego jej rozwoju*, 1981 (promotor S. Borkacki).
- Krauz K., *Waloryzacja Górnośląskiego Parku Leśnego dla potrzeb rekreacji (Leśny Park Ochronny GOP)*, 1982 (promotor S. Żmuda).
- Mroczek A., *Bioklimat Krakowa w kontekście zespołu termicznego*, Kraków, 1987 (promotor S. Żmuda).

Prace doktorskie geografów - pracowników AWF, obronione w Akademii Pedagogicznej w Krakowie

- Kowalski R., 1988, *Ocena środowiska przyrodniczego dla turystyki w dorzeczu Ropy - Beskid Niski* (promotor J. Lach).
- Rettinger W., *Hydrologiczne skutki antropopresji na przykładzie Gór Słonnych*, 1996 (promotor J. Lach).

Literatura

- Jarowiecka T., 1986, *Działalność naukowa i dydaktyczna w zakresie turystyki i rekreacji w AWF Kraków do 1975 roku [w:] Z. Kruczek (red.), 10 lat Wydziału Turystyki*

- i Rekreacji Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie*, Wyd. Monografia AWF, Kraków, 27.
- Kruczek Z., 1986, *Działalność Instytutu Organizacji i Obsługi Ruchu Turystycznego*, [w:] Z. Kruczek (red.), *10 lat Wydziału Turystyki i Rekreacji Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie*, Wyd. Monografia AWF, Kraków, 27.
- Winiarski R., 2005, *Dorobek naukowy i edukacyjny w dziedzinie turystyki krakowskiej Akademii Wychowania Fizycznego*. [w:] R. Winiarski, W. Alejziak (red.), *Turystyka w badaniach naukowych*, AWF Kraków i WSliZ w Rzeszowie, Kraków-Rzeszów.
- Kruczek Z. (red.), 1986, *10 lat Wydziału Turystyki i Rekreacji AWF w Krakowie*, 1986, Wyd. monograficzne, 27, AWF, Kraków.